

freišúra 'pulmons' al mot *liviano* de Graus (BDC VII, 77).

Fora del català, en canvi, l'àrea romànica del mot és sincopada, sorprenent i crea problemes. Ja cessa a les Alberes, i allí apareix un mot distint, però ben semblant i evidentment relacionat, *frixa*. «*Frixa*: freixura, lleu» a l'Empordà⁴ segons *DAG.*, però allà crec que només és cosa de Figueres cap amunt. Jo l'hi tinc sentit a Biure (1939) i l'usa Pous i Pagès (que era d'Avinyonet) amb el sentit de 'pulmons': «l'histèric --- aquella cosa estranya, que semblava una serp onejant pels canons de la *frixa*, li pujava fins al canyó cuidant a escanyar-la» (*Quan se fa nosa*, I, 50). En domini rossellonès és general: en el Vallespir l'usà Mn. Caseponce; a Montlluís «*friche*: poumon» (Zauner, *RFGn.* XIV, 492), i arribem així fins a l'últim poble del Ross., ja lld., Vingrau id., id. (1960);⁵ altrament no és mot recent, car ja llegeixo «fetges, melsa --- rebasses, peus, *frixa*, cos y sanch» en un doc. de Tuïr de 1636 (Desplanque, *Archives de Thuir*, p. 21), i el Prior de Perpinyà Miquel Agustí va escriure en els *Secrets d'Agricultura*: «si menjàreu *frixa* de cabra, torrada, en dejú ---» (p. 105).

Tanmateix, més enllà, tot això s'interromp i no apareix fins al fr. *fressure*, car les aparicions escadusseres en els dominis aragones, gascò i sard tenen tot l'aire de ser manlleus del català. A Sardenya hi ha campid. *frìsura*, logud. *fressura* o *frissura* «coratella», 'entranyes', però són mots només moderns, que asenyalà per primer cop MLWagner (*Studien über den sard.* *Wortschatz*, 1930, 118), i encara que ni allà ni en el *DEiSdo.* (I, 545b) no digui que són manlleus del català, és més que sospitós el seu isolament en la Romània (res en els parlars italians) i llur tractament fonètic: la *e* logudoresa (tota i ha de restar i en sard), la vacil·lació *e/i* i la *ʃ* campidanesa (cf. *dassare/lassare* LAXARE, *frassu* FRAX(IN)US, *cossa* COXA, *sessanta*, *bús-sulu*, etc.); el mateix Wagner ja fa constar que el verb derivat *isfressurare*(si), *ʃfrišurái*(si) «sbudellare», «impegnarsi fortemente per una persona o cosa; farsi in quattro» és un evident manlleu del nostre *esfreixurar-se*: sembla clar el manlleu de tot plegat, per més que el logudorès vagi adaptar la *x* catalana en *ss* pel sentiment de les correspondències.

Pel que fa a la llengua castellana, no hi ha hagut mai res (no existeix un cast. *fresura* esmentat pel FEW de Wartburg); i en aragonès, ja hem vist que el mot s'atura en passar de Benavarri a Graus; a l'Alt Aragó hi degué haver quelcom: a Bielsa m'anomenaren *las freçúras* (comprenen *liviano*, *igado*, *mielsa*, *letrecillas* i *telo del igado*, 1965), amb una *ç* que sembla indicar castellanització recent del mot però ja veig *frexura* «asadura» en una espècie d'auto teatral de c. 1524.⁶ Res més: és ben poc i sembla que ha de passar també per un mot propagat ocasionalment des del català o ribagorçà.

Quant a la llengua d'oc, existint el mot vigorosament en el francès i el català de pertot i de tots els temps, ens hem de sentir disposats a creure que també vagi ser occità; i no obstant també ací manca el mot,

segons sembla; no sols és estrany a la llengua medieval sinó que avui tampoc no hi ha més que alguna aparició escadussera i en part amb formes diferents. En veritat és general a la Vall d'Aran, i allà amb la figura autòctona que hem d'esperar, *hereshira*, que ja va recollir Mn. Condò, i que jo vaig registrar a vuit pobles, de dalt a baix, des de Bagergue a Bossost i Bausén.⁷ Però això no continua, almenys amb aquesta fonètica regular, a les altres valls gascones; trobo només *frechuro* en el *Patois de Saint Gaudens* de Dupleich («le foie, le cœur, la rate et le poumon», p. 65, cf. allí mateix *heregà* 'fregar', *herèchou* 'freixe'), *frechura* «fressure de l'agneau» a la vall extrema Oest de Bigorra (Arrens), i res més (manca Doujat-V., *TdF*, Lespy-R., Palay, Rohlf, *Le Gc.*, PDPF).⁸ Si hi hagués *her-* com a la Vall d'Aran, pensariem que es tracta d'un mot gascò que, havent perdut moltíssim terreny, havia quedat acorralat a petites zones extremes; però la *fr-* del Comenge i de Bigorra desperta forta sospita i fa pensar que a Arrens hi hagi passat des de Bielsa o Jaca, i a St. Gaudens des del Pallars, com un terme de pastors; llavors també hem de tèmer que a la Vall d'Aran es vagi esdevenir això des d'abans, i amb més adaptació autòctona.

En el conjunt occità el mot usat és *courado* (*couradeto*) o bé *levado* o *perdris* avui (Piat, *leu, levada i corada* a l'E. Mj. (PDPF)); i podem imaginar que, havent-hi existit una correspondència del mot català i francès en l'Alta Edat Mitjana, va desaparèixer després per invasió d'aquests mots (especialment *corada*). Hi ha d'altra banda alguns mots locals que, si no idèntics a *freixura*, tenen com *frixa* un aire semblant, i en part l'arrel en comú. Una sèrie són formes rodaneses, o provençals del *TdF*, que deuen venir de FRACTUM i tenen *ch=ç* o *ts*; en particular *frechαιο* (*frechalho* alpí, *fruchaio* rod.) «viscères de la poitrine», que és la resposta provençal de l'it. *frattaglie* «le interiori degli animali», i valò *frétaye* «fressure» (FEW III, 755a49); després *frechan* (mars. *fruchan*, lld. *frachan*) «fressure de mouton» («lou *frechan* a la soup», J.Laurès, de Beziers), que és això mateix, amb -AMEN, i un lld. *frechilho* (mars. *frechibo*), que també ha de venir de FRACTUM amb -ICULA.

Trobem, però, bearn. ant. *frechine* (Lespy-R.) «mou de boeuf de mouton, de veau, etc.» i com que ací la grafia *-ch-* és *ʃ* i ve de *-iss-* o *-x-* antic, ja no hi pot haver res de FRACTUM, però el derivat *frechinadje* «fricot de fressure», que hi afegeix Palay, és quasi el mateix que el nostre *freginat*, i ens mostra que es deu tractar d'un derivat de *fregir*. De fet trobo un *fregina* isolat en un text català antic, amb el mateix significat que el bearn. ant. *frechine*: «si lo cavall és de valor, que tu <s>sa <de tossir> per decayment de reuma, la qual serà en la dita *fregina* o en los leus ---» en la Farmacologia de Klagenfurt, S. XIY (AORBB III, 259); tanmateix la *ʃ* bearnesa no ve de *cʰ*, i per tant hem de mirar-ho com un encreuament de *fregina* amb el nostre tipus català i francès *freixura*. Fora legítim de sospitar que en el lld. i mars. *frechilho* hi hagués també quelcom de *freixura* i de FRACT-ALIA, encreuats; i en tot